

УДК 94: [061.213:329.15] (477) «1917/1920»

О. М. Хорошев

Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНІСТИЧНОЇ ЮНАЦЬКОЇ СПІЛКИ В РОКИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ

У роботі висвітлюються організаційні принципи, покладені в основу створення та діяльності Комуністичної юнацької спілки - КЮС, молодіжної організації, яка в період 1918-1919 років діяла разом з іншими юнацькими об'єднаннями в Україні. Здійснено аналіз джерел формування наг/іонально-комуністичних юнацьких об'єднань, показано їх зв'язок з політичними партіями, що існували на території республіки в роки громадянської війни.

Ключові слова: організаційні принципи, юнацтво, КЮС, Українська комуністична партія (боротьбистів) — УКП (боротьбистів), партійний резерв, національно-комуністичні ідеї.

В работе анализируются организационные принципы, которые были положены в основу создания Коммунистического юношеского союза — КЮС, молодежной организации, которая в период 1918-1919 годов действовала вместе с другими юношескими объединениями в Украине. Проводится анализ источников формирования национально-коммунистических юношеских объединений, раскрывается их связь с политическими партиями, которые существовали на территории республики в годы гражданской войны.

Ключевые слова: организационные принципы, юношество, КЮС, Украинская коммунистическая партия (боротьбистов) - УКП (боротьбистов), партийный резерв, национально-коммунистические идеи.

The paper analyzes the organizational principles that have underpinned the establishment of the Communist Youth Union - CYU, youth organizations, which in the period of 1918-1919 acted together with other junior associations in Ukraine. The analysis of sources of formation of the national-communist youth associations, revealed their relationship with political parties, that existed on the territory of the republic during the Civil War.

Keywords: organizational principles, youth, UCWYU, the Ukrainian communist party UCP (fighters) (borotbistov), a party reserve, national-communistic ideas.

Розбудова незалежної України супроводжується розпадом старої політико-ідеологічної системи та поступовим утвердженням нових національних цінностей і пріоритетів. У цей період створюється нова система суспільно-політичних та економіко-соціальних відносин, закладаються основи громадянського суспільства.

Вітчизняний досвід засвідчує, що розбудова нового суспільства можлива лише тоді, коли до трансформаційних процесів активно долучається молодь, яка є найбільш динамічною частиною населення. Молодіжні громадські об'єднання стали важливим чинником залучення молоді до участі в суспільних процесах, сприяють задоволенню її соціальних, професійних, освітніх та інших потреб. Ефективна діяльність молодіжних об'єднань, підвищення їх політичної активності є суттєвою складовою поглиблення демократизму.

Молодіжний рух, як форма вияву соціальної активності молодого покоління, є найефективнішим механізмом взаємодії нових поколінь із суспільством. У межах молодіжного руху молода людина не лише набуває необхідний досвід життя у суспільстві але й самореалізується.

Молодіжні рухи виникають у процесі соціально-економічного й соціально-політичного розвитку суспільства, і їх зміст та форма діяльності значною мірою відбивають соціокультурну, історичну, демографічну, політичну та інші специфіки кожної окремої країни, кожної окремої ситуації.

Економічні та політичні зміни, що відбуваються в сучасному українському суспільстві позначилися на активності молодого покоління, прискорили процес становлення молодіжного руху в його організованому та неформальному вияві.

Усі ці обставини підвищують актуальність дослідження характеру та специфіки функціонування молодіжних організацій.

Незважаючи на те що вивчення молодіжного руху України має давню історію, проблема функціонування молодіжних громадських об'єднань досліджена недостатньо. Ідеологічні штампи, які панували довгий час в історичній науці, утруднений доступ дослідників до джерел, що зберігалися в спецфондах архівів та бібліотек, не давали можливості історикам 20-80-х років минулого століття розглянути й вивчити молодіжний рух як цілісне явище. Некомсомольською молодіжні об'єднання розглядалися в зазначений період переважно з позиції боротьби з ними комсомольських організацій та КП(б)У [1, 7, 10].

Лише з розпадом старої полтавської-шеологічної системи та поступовим утвердженням демократичних принципів у житті суспільства створилися сприятливі передумови для вивчення історії молодіжного руху в Україні. Останнім часом з'явилося чимало робіт, які висвітлюють окремі аспекти діяльності сучасних юнацьких об'єднань, вивчають проблеми становлення молодіжного руху країни [2, 3, 4, 5, 9, 12, 13]. Але дослідники основну увагу зосереджують на сучасних політологічних та соціологічних проблемах юнацтва, на висвітленні участі молоді в процесі розбудови сучасної України. Проблеми історичного минулого молодіжного руху розглядаються фрагментарно, недостатньо чітко висвітлюється історичний зв'язок між юнацькими об'єднаннями, що існували у період 1917 - середини 20-х років ХХ століття, та сучасними організаціями. На сьогодні немає жодної узагальнюючої наукової роботи, де б всебічно висвітлювалася багатогранна історія молодіжного руху на всіх етапах розвитку України.

Зазначене вище робить особливо актуальним вивчення процесу формування та становлення молодіжного руху в країнах перехідного періоду, зокрема в Україні. З цієї точки зору значний інтерес викликає, зокрема, аналіз історичного досвіду становлення і діяльності самостійних молодіжних суспільно-політичних організацій, що мали різні політичні орієнтири.

Звідси маємо на меті на основі комплексного й об'єктивного аналізу поглибити дослідження історії молодіжного руху у період громадянської війни і зробити науково обґрунтовані висновки щодо організаційних принципів суспільно-політичних молодіжних організацій в період 1918 - початку 1920 років.

Об'єктом вивчення є організаційні принципи діяльності Комуністичної юнацької спілки - КЮС, рішення І Всеукраїнського з'їзду Комуністичних юнацьких спілок щодо організаційних принципів та будови об'єднання, рішення Української комуністичної партії (боротьбистів) - УКП(б) щодо взаємодії з КЮС.

Об'єкт, предмет і мета статті обумовили такі завдання: висвітлити основні джерела формування загальноукраїнських юнацьких об'єднань та провести аналіз організаційних принципів діяльності націонал-комуністичних молодіжних організацій у період 1918 - початку 1920 рр. ХХ ст.; проаналізувати політику Української комуністичної партії (боротьбистів) - УКП(б) щодо формування Комуністичної юнацької спілки; ширше й глибше дослідити організаційну діяльність націонал-комуністичних молодіжних спілок у роки громадянської війни.

У жовтні 1917 року був повалений Тимчасовий уряд, політична влада в країні перейшла до більшовиків. Ставши правлячою партією, більшовики взялися до створення нового суспільства - держави диктатури пролетаріату. До цього процесу вони намагалися залучити й молоде покоління країни - в першу чергу пролетарське юнацтво.

Від часу переходу влади до Ради народних комісарів починається новий етап у розвитку політичного руху молоді. Значно вплинув на нього державно-партійний апарат, що формувалася на класовій основі. Вся його діяльність була спрямована на створення такої системи політичної влади, яка б забезпечила необмежені можливості Російської комуністичної партії (більшовиків) — РКП(б) у розвитку та зміцненні держави диктатури пролетаріату, побудованої на принципах більшовизму. З цієї метою комуністична партія намагалася підкорити своєму контролю та впливу молодіжний рух, спрямувати його розвиток на зміцнення створеної нею держави.

Головну увагу РКП (б) приділяла організованим ще в період між лютим та жовтнем 1917 року Соціалістичним спілкам робітничої молоді — далі ССРМ, що перебували під її ідейним та політичним впливом. Більшовики мали на меті об'єднати розрізнені організації ССРМ та створити єдину юнацьку робітничу організацію. У цьому ж напрямку проводили свою роботу в молодіжному середовищі і більшовики України. З їх допомогою 10 березня 1918 року в Харкові був проведений з'їзд Спілок робітничої молоді Донецько-Криворізької області [19, 10 марта]. На з'їзді були представлені організації найбільших промислових центрів лівобережжя України - Харкова, Катеринослава та інших міст. У роботі з'їзду брали участь не тільки члени ССРМ, що дотримувалися ідейних принципів більшовизму, але й інші лекомуністичні юнацькі організації. Так, вщ Катеринослава брали участь у роботі з'їзду представники від «Маяка», «Єврейської юнацької робітничої організації» (ЄЮРО), «Труда і Света». Це свідчило, з одного боку про наміри керівників та організаторів перших юнацьких організацій об'єднати молодь в єдину спілку, а з іншого - про те, що ідейні розбіжності, які мали місце між членами різних юнацьких гуртків, не були серйозною перешкодою для їх спільної праці серед мас української молоді. Непримиренної ворожнечі між ССРМ та некомуністичними організаціями молодого покоління на початку 1918 року не існувало. Помітним було прагнення до компромісів в організації молоді з подальшим залученням її до процесу побудови нового суспільства,

З'їзд обрав обласний комітет у складі 7 чоловік, головним завданням його було створення єдиної юнацької спілки. Це перша спроба об'єднати розрізнені організації робітничої молоді на більшовицькій платформі.

Подальшому розвитку цього процесу завадила громадянська війна. Більшість членів ССРМ під впливом більшовиків активно включилися у збройну боротьбу на боці радянської влади. Повалення її внаслідок німецької окупації загальмувало процес створення всеукраїнської пролетарської юнацької організації.

Суттєво стримувала процес формування спілок робітничої молоді їх ізолюваність від селянського юнацтва. Показовим у цьому плані є зізнання одного з делегатів I з'їзду спілок робітничої молоді Донецько-Криворізької області: «Ми, — говорив він на зборах старих та молодих комсомольців у жовтні 1928 року, — взагалі не знали, що таке селянство, і взагалі, чи с воно попутником революції», для нас ця революція була революцією міста. Ні про які стосунки з селянством ми не мали уяви» [23, Спр. 944. Арк.9]. Такі зізнання доводять, що рух молодого покоління робітників, з одного боку, дув ізолюваний від селянського юнацтва і вже тому не міг стати масовим у суспільстві, де основною частиною населення було селянство, а з іншого, це свідчило про насторожено-вороже ставлення до молодих сільських трудівників.

Суттєвою причиною стримування розвитку та створення нових ССРМ було й те, що більшість таких організацій, за визнанням сучасників, не були достатньо організаційно спаяними, не мали достатньо міцних «коренів у робітничому русі. Не робітнича молодь організовувалася, а її організовували, спілки не встигли виділити робітничого (за складом) активного ядра» [23, Спр. 926. Арк.171; Спр. 944. Арк.5]. Тому в умовах збройної боротьби, значних організаційних проблем і за відсутності безпосередньої підтримки з боку більшовиків ССРМ припинили свою діяльність.

Національні молодіжні спілки, створені у 1917 році, під впливом подій кінця 1917 - початку 1918 років все активніше включалися у політичні процеси, що відбувалися у суспільстві. Національне юнацтво - студенти, гімназисти, сільська молодь - вступало у боротьбу за владу, за побудову в Україні національно-демократичної держави. Але, як і в пролетарсько-більшовицькому напрямку, істотним недоліком його була незначна організаційна згуртованість. Розрізнені, не пов'язані організаційно, хоча і, судячи із заяв перших істориків України, численні прихильники національного напрямку молодіжного руху республіки, щоб повноцінно брати участь у будівництві національно-демократичної держави і впливати на перебіг політичних процесів, то відбувалися в республіці, повинні були вирішити завдання зі створення єдиної всеукраїнської організації молоді.

У післявоєнний час, хоча і в складних умовах, розвивався й рух учнівської молоді, що зародився під впливом подій 1917 року. Повсюди з'являлися спілки учнів. На їх формування мала

вплив політика більшовицької партії, яка намагалася створити такий державно-партійний механізм керування, який би контролював та спрямовував розвиток всіх сторін суспільства. З цією метою більшовики почали проводити лінію на розкол утворених протягом 1917 року юнацьких спілок, які засновувалися на відмінних від ССРМ ідейних та організаційних засадах. Так, у Харкові під впливом більшовиків і ю. противагу створеній в жовтні 1917 року Соціалістичній спілці учнів на початку 1918 року була створена спілка учнів-інтернаціоналістів, що стояли на платформі визнання Радянської влади [23, Стр. 925. Арк.32]. До завдань сформованої молодіжної учнівської організації входило проведення культурно-просвітницької роботи серед учнівства, розповсюдження ідей революційного соціалізму та інтернаціоналізму, організація революційної боротьби за демократизацію школи [20, 25 февр.]. Членами спілки могли бути учні всіх навчальних закладів, що підтримували Радянську владу. Аналогічні молодіжні організації, але під іншими назвами, були створені і в багатьох містах України.

Значна частина учнівської молоді, за визнанням сучасника й активного учасника молодіжного руху цього напрямку К.Маслова, не сприймала Жовтневої революції, і тому «загальний настрій студентства був не на користь Рад: переважали есерівські та меншовицькі настрої» [23, Стр. 934. Арк.1]. Учні переважно прагнули бути поза політикою. З цього приводу один з учасників мітингу, влаштованого ССРМ у Полтаві, писав: «... Майже повна відсутність учнів, які тему «Молодь та революція» проміняли на театри та кінематографи. Зайвий раз доводиться підкреслювати політичну незрілість та відсталість учнів» [15, Стр. 925. Арк.7]. Цей приклад свідчить про наявність різних настроїв серед учнівської молоді. Незважаючи на це, матеріали періодичної преси 1918 року вказують на доволі широке розповсюдження організацій цього напрямку. Так, в Олександрівську доволі регулярно в газеті «Друг народу» вмішувалися інформаційні статті та оголошення про діяльність Спілки трудового студентства [18, 24 мая, 29 мая; 7 июня, 21 июня, 7 июля]. Загалом ця робота носила культурно-просвітницький характер. Учніські організації різних районів та міст України організаційно між собою пов'язані не були.

Таким чином, події в Україні у 1918 році мали стримувальний вплив на розвиток молодіжного руху в республіці. Жоден із заснованих напрямів наприкінці 1918 - на початку 1919 рр. організаційно оформленим у всукраїнському масштабі не був. Тому одним з головних завдань залишалася створення єдиних республіканських молодіжних організацій.

На початку 1919 року знову встановлюється Радянська влада в Україні. З цього моменту починається новий етап в організаційному розвитку молодіжного руху республіки.

Протягом 1919 року в Україні було створено два національно-комуністичних молодіжних об'єднання - Комуністична юнацька спілка (КЮС) та Ком'югендфербанд (Комуністична спілка єврейської робітничої молоді).

Комуністична Юнацька Спілка була створена, як і більшість спілок молоді того часу, не знизу - молоддю, а зверху - під впливом Української комуністичної партії (боротьбистів) - УКП (б).

Наприкінці листопада 1919 року УКП (б) виділила з числа своїх молодих за віком членів Організаційне бюро Комуністичної юнацької спілки. У грудні 1919 року це Бюро випускає Декларацію молоді та створює ряд організацій КЮСу на не зайнятій денікінцями території Волині. Внаслідок перемог Червоної армії та встановлення радянської влади на більшій частині України було створено кюсівські організації і в інших губерніях республіки - Харківській, Катеринославській, Полтавській, Чернігівській і т.п. [14, с 109; 22, 22 січ., 27 січ., 29 січ., 31 січ.; 17,28 янв.; 21,24 січ., 5 лют., 21 лют.].

Соціальний склад КЮСу відрізнявся різноманітністю. У містах організації кюсівської молоді переважно формувалися в результаті реорганізації численних національних юнацьких спілок. Організації КЮС склалися з учнів, вихідців із селян, міщанської та інтелігентської молоді. Так, у Харкові КЮС виникла з так званого «Ревцентру» - учнівської організації [11, с 41], у Києві - з УКСУМ (Київської організації української комуністичної спілки учнівської молоді) [17, 16 берез.]. Кількість пролетарського юнацтва у складі спілок була незначною. Ця обставина пояснюється тим, що, по-перше, громадянська війна зруйнувала економіку України, промислові підприємства зупинили свою роботу, робітники, і в тому числі пролетарська молодь, звільнилися і чисельність їх зменшувалася, по-друге, значна кількість робітничого юнацтва була втягнена у

збройну боротьбу і не могла брати безпосередню участь у створенні та діяльності цих об'єднань, по-третє, у республіці вже активно діяла юнацька пролетарська організація, яку політично й морально підтримувала КП(б)У та органи радянської влади.

Що стосується сільської молоді, то, за визнанням одного з перших дослідників молодіжного руху України І.Ісаїва, «тут КЮС мав невимірно більший вплив... безумовно широку базу» [6, с. 18].

Значний вплив організації КЮСу на молодь села пояснюється тим, що спілка працювала у сільській місцевості з використанням української мови, відстоювала у своїй агітаційно-пропагандистській роботі ідею особливості розвитку України. «Ще додати до цього історико-націоналістичний романтизм, так притаманний українській селянській молоді, вихованій на легендах та піснях про запорожців, гайдамаків, Коліївщину» [8, с.28-29]. Все це взяте в сукупності було близьким переважній масі українського селянства.

Тому прагнення УКЩБ), а слідом за нею і КЮСу об'єднати комуністичні ідеї з ідеями національного самобутнього розвитку сприяло залученню до лав саме цієї юнацької організації селянську молодь. Механізм створення КЮСу не був достатньо глибоко розробленим. Ці організації створювалися стихійно. Ось як описує механізм створення сільських молодіжних об'єднань один із сучасників зародження молодіжного руху в Україні М. Окулик: «Треба відверто сказати, так само, як безпартійні групи селянської молоді перейменовувалися у КСМУ, коли до них приїжджав представник нашої спілки, так вони перейменовувалися у КЮС, коли до них приїжджав представник КЮСу; так само, як наша Спілка зараховувала до своїх організацій ряд селянських спілок, які і не носили комуністичної назви, а лише були пов'язані з ними, так і кюсівці зараховували ряд селянських спілок до своїх організацій» [11, с. 42]. Це визнання свідчить не тільки про наявність значних проблем в організаційному будівництві цих юнацьких об'єднань, але й про труднощі, пов'язані з визначенням їх чисельного складу. Тим не менше КЮС до кінця 1919 року, за твердженнями сучасників, став «найсильнішою після КСРМУ організацією» [11, с. 38].

Діяльність УКП (боротьбистів), Сргашзайційного бюро КЮС, а також збільшення кількості кюсівських організацій створили необхідні передумови для об'єднання молодіжних спілок, що дотримувалися боротьбистської ідеології, в єдину Всеукраїнську юнацьку організацію. У лютому 1920 року в Києві відбувся I Всеукраїнський з'їзд комуністичних з'їзд юнацьких спілок.

Найважливішими пунктами порядку денного з'їзду були організаційні питання: «Утворення «Всеукюсу», план роботи «Всеукюсу», організація КЮСів у провінції, затвердження статуту «Всеукюсу», ставлення до КЮСів, вибори ЦК» [15, 4 лют.]. У резолюціях з цих питань були закріплені основні ідейні та організаційні принципи діяльності створеної спілки.

До визначення ідейних засад КЮСу делегати з'їзду підходили з позиції партії УКП (боротьбистів) про специфіку України, що враховувала особливості її соціально-економічного, історичного та культурного розвитку. У постанові «Про поточний момент» йшлося про особливості революційних подій у республіці, які впливали з недостатньо чіткої диференціації сільського пролетаріату й особливо заплутаних національно-визвольних відносин, які іноді створювали ілюзію національно-державної єдності класів [15, 21 лют.]. Тому, як зазначалося в резолюції «формування класово-пролетарського центру в Україні запізнилося і революцію на Україні творили зайшли елементи, котрі, на знаючи місцевих соціально-економічних та національно-культурних особливостей, ігнорували їх, одкидаючи таким чином велику частину бідних та середніх елементів у стан пасивності, сприяючи таким чином розвиткові контрреволюції» [15, 21 лют.]. Виходячи з цього, організатори КЮСу слідом за УКЩБ) проголосили гасла орієнтації на місцеві пролетарські сили, соціально-економічні та культурно-національні особливості.

Діяльність кюсівських організацій була підкорена розвитку національної самосвідомості молодого покоління України. Для цього члени КЮСу скрізь організували та проводили концерти-мітинги, лекції, виставки, вечори тощо [22, 22 січ., 29 січ., 13 лют., 24 лют., 13 берез, 24 берез.]. Зробити висновок про спрямованість цих заходів можна за допомогою повідомлень газети «Боротьба», що видавалася літературним відділом Катеринославського губкому УКЩБ). Так, 24 березня 1920 року в рубриці «КЮС» йшлося про літературний вечір «Старої української прози», який відбувся 19 березня. На ньому читалися уривки з творів Квітки-Основ'яненка, Куліша,

Стороженка, Марка Вовчка, Ганни Барвінок та інших [15,24 берез.]. Аналіз боротьбистської преси свідчить про національно-просвітницьку спрямованість діяльності КЮСу.

Важливе місце в рішеннях I з'їзду Всеукраїнського комітету партійної боротьби посідала проблема взаємовідносин з партією боротьбистів. До з'їзду існувало декілька точок зору з питання про партійність юнацької спілки. Одна з них була викладена Полтавською організацією: «Комуністична юнацька Спілка не ставить своїм прямим завданням безпосередню боротьбу. Вона має лише підготувати юнаків до творення нової культури, з тим, щоб тоді, коли юнаки стануть цілком свідомі і здатні до участі у боротьбі, вони змогли б переходити при їхньому бажанні в лави Партії, брати безпосередню найважливішу участь і в боротьбі, і в творчості нових форм. Комуністична Юнацька Спілка є, таким чином, не партійна організація, а шкільна... Вона є студія (подібно театральним або філософським), тільки з більшим обсягом і безмежно великим по своєму значенню завданням» [15, 5 лют.]. Суть іншої точки зору зводилася до того, що молодіжна організація має бути резервом партії боротьбистів. На з'їзді ця позиція була чітко сформульована у виступі представника ЦК УКП(б) Приходька, який зазначав, що «КЮС є тим кадром робітників, який поклав собі на меті досягнення ідеалів УКП(б). Всеукраїнський - це те джерело, в якому будуть виховуватися молоді комуністи-боротьбисти» [15, 14 лют.].

На з'їзді перемогла точка зору, яка ставила за мету діяльності юнацької спілки створення партійного резерву УКП(б). Ця позиція найбільшою мірою відповідала завданням політичної боротьби цього періоду і найкращим чином виправдала себе в діяльності КП(б)У при визначенні її взаємовідносин з комсомолом.

Значне місце в рішеннях з'їзду посідало питання про стосунки з іншими спілками молоді, і перш за все з комсомолом.

КЮС виходив з ідеї боротьбистів про те, що «революцію на Україні творили зайшли елементи», які не знали особливостей України. КСРМУ, створена цими «зайшлими елементами» і якій «наказують організуватись, присилаючи своїх організаторів» [15, 14 лют.], є штучно створеною молодіжною організацією. Отже, вона не могла бути безпосереднім виразником та захисником інтересів українського юнацтва. Успішно вирішити це завдання і знайти «найближчі стежки до пролетаріату» може тільки КЮС, який «не є національною, а територіальною молодіжною організацією» [15,14 лют.]. Тому після обговорення проблеми декількох «у принципі цілком схожих спілок, котрі мають різниці лише тактичного характеру» [15, 21 лют.], з'їзд прийняв таку резолюцію: «З'їзд визнає необхідним об'єднання всіх Союзів комуністичної молоді з КЮС під прапором Всеукраїнського» [15,14 лют.]. Цим рішенням закріплювалося прагнення керівників КЮСу стати єдиним всеукраїнським молодіжним об'єднанням, не залежним, на відміну від КСРМУ, від Російської комуністичної спілки молоді.

З іншими комуністичними спілками молоді КЮС мала співробітничати через Комуністичний ієрархічний національний молодіжний (ЮМ) і підкорятися тільки його рішенням. КЮС виступав проти підлеглості КСРМУ, РКСМ, уважаючи, що в питаннях організаційного будівництва та шляхів побудови нового суспільства молоді України має бути самостійною. А це входило в протиріччя з рішенням I з'їзду КСРМУ про організаційну єдність російського та українського комсомолу. Надалі це сприяло посиленню боротьби між комсомольськими та юосівськими організаціями.

Одним з головних пунктів програми з'їзду було прийняття статуту, розробка основних організаційних принципів діяльності та структури молодіжної спілки.

Вищим керівним органом Всеукраїнського комітету партійної боротьби був з'їзд. Йому був підзвітний Центральний комітет, який керував всією поточною роботою спілки. ЦК мав такі функції: об'єднувачу, організаційну, інформаційну представницьку та інструкторську [15, 13 лют.]. Найближчим завданням ЦК була реєстрація місцевих КЮСів, видання друкованого органу та агітаційної літератури.

Матеріали боротьбистської періодичної преси не дозволяють здійснити глибокий та всебічний аналіз всієї організаційної структури Спілки та її основних принципів. Тим не менше аналіз наявних документів дозволяє зробити висновок, що в основу організаційної структури був покладений територіальний принцип формування місцевих організацій. Так, наприклад, на Харківщині на початку 1920 року були створені відділи КЮСу у Дергачах, Богодухові, Липнях і

сені Двуречний Кут. У самому ж Харкові організація кюсівської молоді відбувалася за районами. Існувало три райони: Петинсько-Жураалівський, Іванівський, Осново-Лисогорський [22,29 січ., 31 січ.]. Прикладів створення осередків КЮС на підприємствах боротьбистська преса не наводить. Це дозволяє зробити висновок, що на відміну від комсомолу України, де все більшого значення набував територіально-виробничий принцип формування місцевих організацій юнацтва, кюсівські осередки створювалися за територіальним принципом. Це впливало на ступінь організації членів молодіжної групи, бо сприяло об'єднанню молодого покоління на базі політичних інтересів. Осередки комсомолу, створені на підприємствах, об'єднували молоде покоління робітників не лише на основі політичних, але й економічних інтересів. При цьому необхідно мати на увазі, що територіальний принцип сприяв об'єднанню в одну організацію представників різних соціальних груп молоді. Тоді як територіально-виробничий принцип, закладений в організаційну структуру комсомолу, дозволяв об'єднати соціально-однорідну масу юнацтва, що підвищувало мобільність первинних організацій комсомолу і в найбільшій мірі сприяло інтересам КП(б)У, яка убачала в комсомолі свій надійний бойовий резерв. Місцеві кюсівські організації, що склалися переважно із «дрібнобуржуазної інтелігенції та учнівської молоді» [6, с 18], були лише організаційно згуртованими. Згодом це сприяло швидкому розпаду КЮС та ліквідації його як всеукраїнського юнацького об'єднання.

Матеріали та повідомлення боротьбистської преси про підготовку і роботі I з'їзду Всеукраїнської спілки вказують також і на те, що в діяльності організації Спілки переважав централізм. Найбільш чітко це простежується у звітах про перебіг роботи з'їзду. В них подається детальний перелік функцій керівного органу спілки - Центральною комітету [15, 13 лют.]. Механізм контролю за діяльністю ЦК був ще недостатньо глибоко розроблений. У звіті тільки зазначається, що «ЦК відповідальний перед з'їздом Всеукраїнської спілки та перед комуністичною молоддю України» [15, 13 лют.]. По суті Центральний комітет був у своїй діяльності незалежним від думки та інтересів місцевих організацій. При цьому він, володіючи правом організації місцевих відділів КЮСу та координації їх діяльності, міг суттєво впливати на них.

Переважа принципу централізму в діяльності Всеукраїнської спілки сприяло об'єднанню всіх членів спілки в межах однієї організації. Водночас недостатньо високий ступінь розробки демократичних принципів, з одного боку, стримував розвиток ініціативи членів спілки, а з іншого — створював умови, що дозволяли керівним органам безконтрольно скеровувати роботу всієї організації, не узгоджуючи її з інтересами місцевих відділів. Пізніше у зв'язку із захопленням Києва, де розміщувався ЦК, польськими військами місцеві кюсівські організації опинилися без центрального керівництва, що сприяло їх швидкому розпаду.

Загалом, оцінюючи підсумки роботи I з'їзду Всеукраїнської спілки, необхідно підкреслити, що ідейні та організаційні принципи створеної під впливом і за допомогою УКП (боротьбистів) спілки молоді не були ще достатньо визначеними. Аналіз документів та повідомлень про роботу з'їзду свідчить про прагнення організаторів КЮСу об'єднати молоде покоління України на засадах національної та комуністичної ідеї, створити таким чином національно-комуністичну спілку молоді. Ця спілка мала стати резервом партії боротьбистів у їх боротьбі за владу, бути організаційно самостійною, а свої стосунки з іншими аналогічними організаціями регулювати при посередництві центральних органів КГМУ.

Водночас створення національної юнацької організації мало прогресивне значення для розвитку молодіжного руху, бо, не абсолютизуючи у своїй організаційній діяльності принцип класовості та партійності, як це здійснювалося в комсомолі, КЮС залучав до участі в молодіжному русі не лише пролетарську молоддь, але й вихідців з інших соціальних груп.

Одночасно зі створенням КЮСу в Україні була сформована ще одна національна юнацька спілка - Ком'югендфербанд - організація комуністично налаштованої єврейської молоді [24, Арк.17.]. Її ідейні та організаційні принципи багато в чому були аналогічні кюсівським.

Література

1. Азаркин А.Л. Пролетарская революция и молодежь. Рождение комсомола. - М. 1981. - 255 с.

2. Барабаш ВВ. Інституціоналізація сучасного молодіжного руху України: тенденції та проблеми: Автореф. дис... канд. соціол. наук / Нац. ун-т внутр. справ. - Х, 2005. - 19 с.
3. Глушенко КХВ. Соціологія молоді: процеси концептуалізації в контексті соціокультурних змін: Автореф. дис. канд. соціол. наук / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. - Х, 2006. - 20 с.
4. Головенько ВЛ. Український молодіжний рух у XX столітті (історико-політологічний аналіз основних періодів). - К, 1997. - 102 с
5. Головенько В.А., Корнієвський О.А. Український молодіжний рух: історія та сьогодення / Укр. НДІ пробл. молоді. - К, 1994. - 111 с
6. Ісаїв І. Комсомол у боротьбі з націоналістичними супротивниками // Юнацький рух. - 1930. - № 1.
7. Кузьменко ВВ. Большевистские организации Украины в борьбе с непролетарскими партиями и союзами за трудящуюся молодежь (1918 - 1925): Дис. канд. ист. наук. /Запорожье, 1989. - 161 с.
8. Кулик Шірунті практичної праці// Юний комунар. - 1921. - № 3-4.
9. Кулик В, Голобуцька Т, Голобуцький О. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива. - К., 2000. - 460 с.
10. Лейкин АЛ. Исторический опыт борьбы КПСС с буржуазными и мелкобуржуазными партиями и союзами за молодежь (1917-1925): Дис. канд. ист. наук. -Л., 1981. - 161 с.
11. Окулик М. КЮС / Комсомол в борьбе с националистическими организациями молодежи. - Херсон, 1925.
12. Прилуцький В.І. Небільшовицькі молодіжні об'єднання в УСРР в 20-ті роки. - К.: Ін-т історії України АН України, 1993. - 58с.
13. Шумський У. Молодіжний рух у Західній Україні (1920 - 1939): Автореф. дис. канд. іст. наук / Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича - Чернівці, 2001. - 20с.
14. 14. Юнацький рух.-1925.
15. 15. Боротьба: Видання літературного відділу Катеринославського губкому УКП(боротьбистів). - 1920.
16. Боротьбист: Орган Полтавського губернського комітету УКП(боротьбистів). - 1920.
17. Борьба: Орган ЦК и Харьковского губкома Украинской партии социалистов-революционеров (боротьбистів). - 1920.
18. Друг народа: Газета социалистическая и демократическая. -Александровск. 1918.
19. Звезда: Орган Екатеринославского губернского комитета КП(б)У. - 1918.
20. Земля і воля: Агитационный листок Харьковского комитета социалистов-революционеров и объединенной Еврейской социалистической рабочей партии. - 1918.
21. 21. Красное знамя: Орган ЦКУКП.-1920.
22. 22. Пролетарская правда: Орган партийного комитета Харьковщины УКП (боротьбистів)
23. Державний архів Харківської області. Ф. 10. Оп. 1.
24. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 1. Оп.20.